ETİK EYLEMİN SÜREKLİ ERTELENMESİ VE ONTOLOJİK KIRILMA: TANPINAR'DA İMPARATORLUK SONRASI DURUM

(Ethical Deferral and Ontological Rupture in Tanpınar: A Post-Imperial Condition)

Dr. Zeliha Kuruducu

Karabük University

zelihakuruducu@karabuk.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma, Ahmet Hamdi Tanpınar külliyatında öznenin etik eylemi sürekli ertelemesi olgusunu incelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla, geniş bir coğrafyada ortaya çıkan: Balkan topraklarını da kapsayan kayıp ve yas deneyimi ontolojik bir kırılmaya yol açmıştır. Bu kırılma, yalnızca tarihsel ve kültürel sürekliliğin kesintisine değil; aynı zamanda yönünü yitirmiş bir öznelik haline işaret eder. Bu bağlamda Tanpınar yazınında tasavvur edilen dünya, sadece estetik ya da nostaljik bir çerçeve içine sığdırılamaz. Huzur başta olmak üzere Tanpınar eserlerinde, potansiyelini yitirmemiş olmasına rağmen yön duygusunu kaybetmiş olan özne ve sürekli salınım hâlindeki eylem gücü, belirli bir istikamete bağlanamaz. Dolayısıyla öznenin kendini gerçekleştirmesi, eyleme kuvvetinin stabilize edildiği şartlara da indirgenemez; aynı anda ontolojik kopuş başta olmak üzere çervesel ve tarihsel şartların uyum içinde olması gerekir. Çalışmada, Tanpınar'ın Huzur romanındaki Mümtaz karakteri ve olay örüntüsü üzerinden; eylemin hedefe bağlı kurgulanması; aksi durumlarda etik kriz ve içsel çatışmanın paralelliği yeniden okunacaktır. Eylem yönünü belirleyen ve stabilize eden otorite dağıldığında; eserde yer alan olay örgüsünde ve karakter ögütlenmelerinde de erteleme merkeziyetli bir donma hali yaşanır. Çalışma, özellikle Huzur (1949) romanının başkarakteri Mümtaz üzerinden, öznenin eyleme geçememe durumunun bireysel bir zayıflık değil, sembolik baba otoritesinin parçalanması ve imparatorluk sonrası koşullara bağlı yapısal bir durum olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda, Giorgio Agamben'in potansiyel ve potansiyelsizlik kavramları ile etik eylem düşüncesi çerçevesinde bir analiz yapılacak ve Tanpınar'da etik krizin, öznenin içsel çatışmalarından ziyade, eylemin yönünü belirleyen ontolojik zeminin çözülmesiyle bağlantılı olduğu gösterilecektir. Sonuç olarak, Tanpınar'ın eserleri; Balkanlar ve Osmanlı sonrası kültürel dönüşümün ürettiği ontolojik kopuş, yönünü kaybeden özne, yönsüz potansiyel ve etik eylemin sürekli ertelenmesi ekseninde yeniden kavramsallaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tanpınar, ontolojik kırılma, etik eylemin ertelenmesi, potansiyel, imparatorluk sonrası durum

© 2026 Dr. Zeliha Kuruducu. Tüm hakları saklıdır.
Yazılı izin olmadan çoğaltılamaz veya yeniden yayımlanamaz.